

Anna Seretny

 <https://orcid.org/0000-0002-5377-4881>

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
Kraków, Polska

Ewa Lipińska

 <https://orcid.org/0000-0002-9260-4885>

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
Kraków, Polska

Wpływ rodzinnej polityki językowej na żywotność języka odziedziczzonego

The Impact of Family Language Policy
on the Vitality of the Heritage Language

Abstract: The heritage language spoken by the children of emigrants is gradually losing its vitality. Counteracting this state of affairs falls within the scope of family language policy (FLP). Its main agents are parents (emigrants) who are responsible for their children home language development and therefore should provide them with good quality, varied input. This text presents the concept of FLP in relation to Polish as a heritage language, showing complex contextual conditions of its functioning.

Keywords: family language policy, endangered language, heritage language

Abstrakt: Język odziedziczony, którym posługują się dzieci emigrantów, w coraz większym stopniu wykazuje tendencję utraty żywotności. Przeciwdziałać temu mogą działania na rzecz języka podejmowane w rodzinie. Rodzinna polityka językowa (RPJ) jest stosunkowo nową dziedziną. W jej zakres wchodzi badania praktyk oraz ideologii językowych rodziców, a także sposobów zarządzania językiem. Niniejszy tekst przybliża pojęcie RPJ w odniesieniu do polszczyzny jako języka odziedziczzonego, pokazując jej złożone uwarunkowania kontekstowe. Podkreśla też istotną rolę działań rodziców i znaczenie jakości ich językowego inputu.

Słowa kluczowe: rodzinna polityka językowa, język zagrożony, język odziedziczony

Wprowadzenie

Wzmózone ruchy migracyjne – bez względu na ich przyczyny – skutkują wieloma zmianami w życiu przemieszczających się osób. Odnajdowanie się w nowej rzeczywistości wiąże się z koniecznością podjęcia wielu istotnych decyzji, a do nich należy wybór języka, jaki będzie używany w komunikacji rodzinnej, oraz określenie (bądź nie) kultury z nim korespondującej. Większość emigrantów robi to intuicyjnie, a ściślej – bez głębszego namysłu. Ma to swoje konsekwencje w mimowolnym opowiedzeniu się za jedną z trzech postaw adaptacyjnych, wpływających na kształt tożsamości (ich własnej i dzieci) oraz na stopień identyfikacji ze społeczeństwem przyjmującym¹. Są nimi:

- asymilacja, czyli chęć wtopienia się w nowe społeczeństwo pod względem kulturowym i językowym;
- izolacja, która oznacza separowanie się od społeczeństwa kraju przyjmującego przejawiające się m.in. etnocentrycznym widzeniem świata w kultywowaniu tak tradycji, jak i komunikacji językowej;
- integracja, polegająca na zachowaniu języka oraz elementów własnej kultury w sferze indywidualnej przy jednoczesnym włączaniu się w system funkcjonowania kraju osiedlenia w sferach: publicznej, zawodowej i edukacyjnej.

W każdym przypadku dorośli narzucają swoim bliskim jakieś zachowania czy reguły charakterystyczne dla danej rodziny. Swoimi poczynaniami wpisują się w zakres rodzinnej polityki językowej (RPJ), która stanowi część szerszego zagadnienia, jakim jest polityka językowa (PJ).

¹ Badacze (np. Jerzy Smolicz w Australii, Wallace Lambert w Kanadzie, John Berry w Stanach Zjednoczonych) na różne, lecz zbliżone sposoby klasyfikowali postawy adaptacyjne migrantów, wyróżniając zwykle cztery typy. Ich definicje i analizy omawia Ewa Lipińska (2013). Tu proponuje się trzejelementowy układ, który jest przejrzysty, choć stawia ostre granice między poszczególnymi postawami, dlatego należy rozpatrywać też mieszane / zachodzące na siebie opcje.

Celem niniejszego tekstu jest osadzenie obydwu pojęć w polskim kontekście i ukazanie wagi RPJ w odniesieniu do języka odziedziczonego, a także zwrócenie uwagi na to, że choć tematy podejmowane w ramach tego nurtu badawczego pojawiały się już wcześniej, to w drugiej dekadzie XXI wieku zyskują nowy wymiar.

Polityka językowa a rodzinna polityka językowa

*Polityka językowa*² to, zdaniem Stanisława Gajdy, termin odnoszący się do „wszelkich – mniej lub bardziej świadomych – działań, których celem jest kształtowanie rzeczywistości językowej (systemu językowego i jego funkcjonowania w życiu ludzi oraz ich świadomości językowej, tj. ich kompetencji i postaw wobec języka)” (Gajda, 2013: 61)³. Działania wchodzące w zakres PJ adresowane do wszystkich mieszkańców danego państwa są podejmowane przez uprawnione podmioty (polityczne czy administracyjne) i mogą mieć bardzo różny charakter: od edukacyjnego, informacyjno-poradniczego bądź normatywno-kodyfikacyjnego po promocyjny (zob. Mazur, 2021: 154). Za to, co dzieje się na poziomie indywidualnym, odpowiada najmniejsza komórka społeczna, czyli rodzina. To w jej obrębie realizowana jest, w sposób świadomy lub bezwiedny, rodzinna polityka językowa. O jej kształcie, zdaniem Bernarda Spolskiego, decydują następujące czynniki:

- ideologie językowe⁴ (*language beliefs*), czyli poglądy i opinie dotyczące języka, nastawienie do niego;

² Losy terminu opisuje i różne jego definicje przytacza Grzegorz Lisek (2011).

³ Według Władysława Lubasia zręby teoretyczne polityki językowej dostosowanej do polskich warunków, a także program ogólnokrajowych działań w tej dziedzinie powstały pod koniec lat 90. XX wieku, prace poświęcone temu zagadnieniu ukazywały się natomiast dużo wcześniej, bo już od początku lat 70. (Lubaś, 2012: 14).

⁴ Termin *ideologie językowe* funkcjonuje w polskiej literaturze przedmiotu od czasu ukazania się przekładu tekstu Michaela Silversteina (1979).

- zarządzanie językiem (*language management*), a więc działania ukierunkowane na język (system) lub na komunikację (użycie), podejmowane w określonych interakcjach⁵;
- praktyki językowe (*language practices*), rozumiane jako wybór określonych środków z repertuaru dostępnego użytkownikowi, uwarunkowany zarówno celem, jak i okolicznościami użycia języka (zob. Spolsky, 2004, 2005, 2007).

Rodzinna polityka językowa stała się współcześnie tematem bardzo nośnym, a jej analizą zajmuje się coraz więcej badaczy (zob. m.in. Okita, 2002; Spolsky, 2004, 2005, 2007, 2012; King, Fogle, Logan-Terry, 2008; Schwartz, 2010; Tannenbaum, 2012; King, Fogle, 2017; Curdt-Christian-sen, Lanza, 2018; Lanza, 2018, 2021; Piller, Gerber, 2018). Najczęstsze pytania, na które próbują odpowiedzieć, stosując zróżnicowane narzędzia i techniki badawcze⁶, brzmią:

- Co sprawia, że członkowie jednych rodzin na emigracji utrzymują swój język, a inni go tracą?
- Jak to się dzieje, że niektóre dzieci dorastające w społeczeństwie w dużej mierze jednojęzycznym stają się dwujęzyczne, podczas gdy te dorastające w środowisku dwujęzycznym stają się jednojęzyczne?
- W jaki sposób praktyki językowe są negocjowane w sferze prywatnej?
- Jakie zasady i działania wdrażają rodzice, aby zachęcać dzieci do posługiwania się językami będącymi w ich repertuarze?

⁵ Spolski zauważa, że u podłoża tych działań leży wiara w to, iż można za pomocą rozwiązań prawnych zmusić użytkowników do unikania określonych rodzajów języka, oraz w to, że język daje się kontrolować. Zarządzającymi mogą zaś być organ ustawodawczy ustanawiający prawo określające, który język powinien być urzędowy, lub firma decydująca, jakich języków używać na jej terenie, których uczyć, w jakich publikować lub zapewniać tłumaczy; może to być też rodzic próbujący przekonać dzieci, aby mówiły w języku odziedziczonym (Spolsky, 2005).

⁶ Prowadzą m.in. badania ankietowe, studia przypadków, wielokrotne studia przypadków i obserwacje etnograficzne.

- W jakim zakresie praktyki językowe rodziny są wynikiem PJ państwa i/lub organizacji edukacji językowej? (na podst. Curdt-Christiansen, 2009).

W początkowej fazie badań nad RPJ, tj. w pierwszej dekadzie XX wieku, uważano, że planowanie tego, jakie kody będą używane w komunikacji rodzinnej (zarządzanie językiem) i w jaki sposób będą one używane (praktyki językowe), ma charakter jawny i świadomy (zob. King, Fogle, Logan-Terry, 2008: 907). Z biegiem lat ujęcie to znacząco zmodyfikowano. W istocie rzeczy bowiem wiele decyzji dotyczących narzędzia komunikacji podejmuje się w sposób niejawny i nieświadomy, a dokonywane wybory, wynikające ze splotu rozmaitych uwarunkowań, są wypadkową różnych przekonań i postaw użytkowników wobec języka/języków (ideologii językowych). Same decyzje rzadko zaś zapadają na stałe (zob. King, Fogle, 2017: 322).

Polska rodzinna polityka językowa

Każdy kraj prowadzi własną PJ, można więc mówić także o polskiej polityce językowej (PPJ), która pod względem zakresu oddziaływania obejmuje trzy kręgi. Pierwszy, wyznaczony przez terytorium państwa, tworzy fundament oraz ostoję jego wspólnoty posługującej się polszczyzną. Drugi to szeroko rozumiana Polonia skupiająca zarówno mieszkańców dawnych ziem polskich, jak i emigrantów, w trzecim zaś są obywatele Unii Europejskiej, Europy oraz reszty świata, niemający rodzinnych ani kulturowych związków z Polską (zob. Pawłowski, 2008: 137). W wyodrębnionych kręgach oddziaływania polityki językowej funkcjonują użytkownicy polszczyzny o różnym statusie:

- w pierwszym są rodzimi nosiciele oraz repatrianci posługujący się językiem polskim jako o j c z y s t y m⁷;

⁷ Może tu należeć język polski jako d r u g i dla imigrantów.

- w drugim mieszczą się Polacy lub osoby polskiego pochodzenia mieszkające za granicą, dla których język polski stanowi kod odziedziczony;
- w trzecim znajdują się cudzoziemcy posługujący się polskim jako językiem obcym.

W naszych rozważaniach skupimy się na kręgu drugim, gdyż RPJ jest niezwykle ważna dla użytkowników języka odziedziczonego (zob. Curdt-Christiansen, 2013). Są za nią odpowiedzialni rodzice/opiekunowie, bo to od nich zależą fundamentalne wybory (zob. Lipińska, 2002): od miejsca emigracji i czasu wyjazdu, przez wybór języka komunikacji domowej, po zapisanie lub nie dziecka do polskiej/polonijnej szkoły (ewentualnie zapewnienie mu domowej edukacji na właściwym poziomie).

Chociaż decyzje dorosłych wraz z ich przełożeniem na faktyczne działania są podejmowane autonomicznie, to podlegają wpływom rozmaitych okoliczności (zob. King, Fogle, Logan-Terry, 2008: 907). Ich złożoną naturę próbowała oddać Xiao Lan Curdt-Christianen, tworząc za Spolskim (2004) uniwersalny – w jej mniemaniu – schemat układu zależności między wymienionymi wcześniej trzema czynnikami: ideologiami, zarządzaniem i praktykami (Curdt-Christianen, 2009). W świetle rodzinnej polityki odnoszącej się do danego języka wymagają one jednak rozwinięcia, dopowiedzenia, gdyż w różnych kontekstach oddziałują na siebie z niejednakową mocą, co z kolei nie pozostaje bez znaczenia dla jego transmisji i żywotności.

Polską politykę językową w rodzinach emigracyjnych obrazuje diagram 1, który jest autorską wersją wizji Curdt-Christiansen w odniesieniu do naszego języka. Przedstawiony model nie jest „uniwersalny”, bo o to – według nas – bardzo trudno, ale może być dopasowywany do konkretnych skupisk polonijnych w świecie. Zastosowano w nim przyjętą w światowej literaturze fachowej, przywołaną wcześniej, nomenklaturę Spolskiego (2004, 2005, 2012).

Wszystkie trzy główne składniki modelu są równoważne i mają takie samo znaczenie. W obszarze ideologii językowych istotną rolę odgrywa charakter emigracji. Ci, którzy wyjeżdżają (w zamierzeniu) na krótko, czasem przywiązują do zachowania polszczyzny mniejszą wagę,

ulegając złudnemu wrażeniu, że ich dziecko nadrobi wszystko po powrocie. Część planujących pobyt stały odstępuje od języka ojczystego, sądząc, że nie przyda się on ich dzieciom ani wnukom⁸.

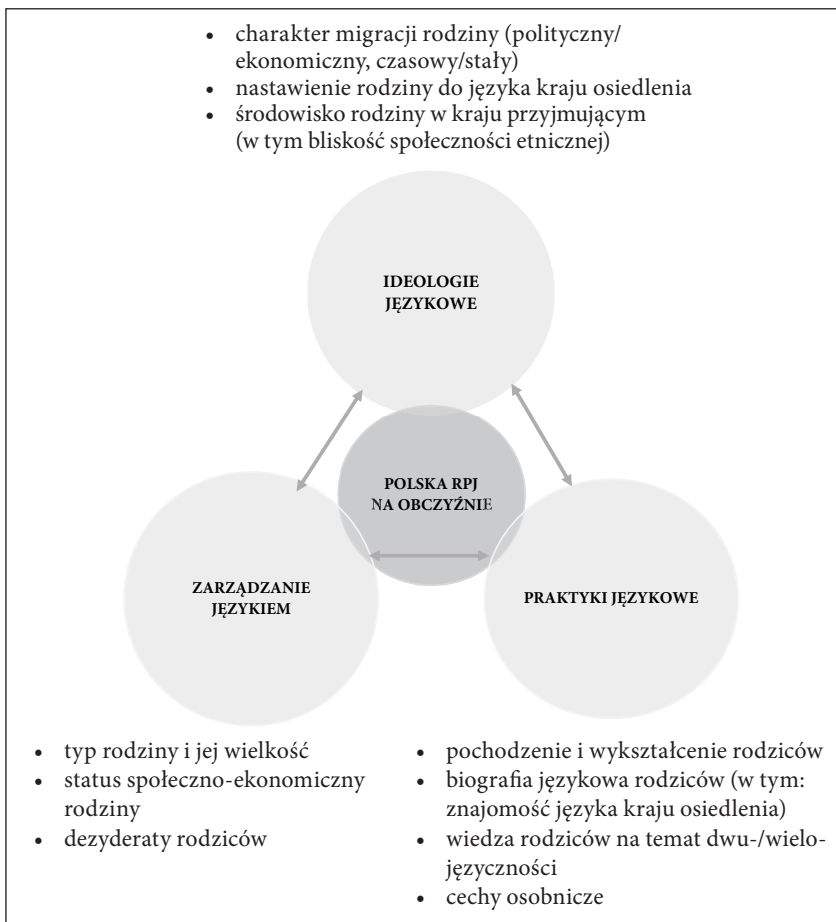

Diagram 1. Polska rodzinna polityka językowa na obczyźnie
Źródło: opracowanie własne (por. Curdt-Christiansen, 2009).

⁸ Na transmisję polskiego na obczyźnie zwykle kładła nacisk tzw. starsza emigracja polityczna, która z założenia miała być długotrwała (zob. np. Nowosielska, 2025).

Innym, nie mniej ważnym elementem wpływającym na „poglądy” jest nastawienie rodziny i/lub poszczególnych jej członków do języka kraju osiedlenia (np. negatywne może skutkować chęcią trwania przy polskości). Trzeba podkreślić, że ideologie należy zawsze rozpatrywać na tle polityki językowej, jaką kraj/land/stan przyjmujący prowadzi wobec mniejszości etnicznych. W przypadku polskiej diaspory przychyłność władz lokalnych nie zawsze powoduje wierne trwanie przy własnym języku (zob. np. Lipińska, 2025), natomiast zakaz posługiwania się językiem etnicznym lub konieczność jego ograniczania często wywołuje odwrotny skutek (zob. np. Goczyła-Ferreira, 2025). „Nastawienie” do polszczyzny może przybierać różne formy w zależności od tego, czy dana rodzina jest zanurzona w środowisku etnicznym, w którym język polski stanowi (powinien stanowić) naturalny język komunikacji. Nie bez znaczenia będzie także szeroko rozumiane sąsiedztwo, które może modelować postawy użytkowników: jeśli rodzina mieszka w otoczeniu tubylców, będzie zmuszona używać ich języka, jeśli obcokrajowców – wytworzy swoisty interjęzyk (zob. Lipińska, 2020).

Zarządzanie językiem ma powiązania z typem rodziny i jej wielkością, statusem społecznym oraz oczekiwaniami i planami rodziców, które w modelu zostały określone mianem dezyderatów. W dużych, wielodzietnych rodzinach trudniej jest o porozumiewanie się po polsku chociażby z tego powodu, że rodzeństwo na ogół rozmawia ze sobą w języku kraju osiedlenia, „nasiąkniętym” elementami jego szkolnej odmiany. Jeśli w domu jest jedno dziecko, takiego obarczenia nowym kodem nie ma. Podobny rozziw wystąpi między rodzinami wielopokoleniowymi (gdy na emigracji są też dziadkowie) czy rozszerzonymi (gdy są tam też krewni) a nuklearnymi lub „niekompletnymi” (w tym sensie, że dziecko wychowuje jeden rodzic). W tych drugich językowy wymiar socjalizacji pierwotnej jest wydatnie ograniczony. Na „działania ukierunkowane na język (system) lub na komunikację (użycie)” znacząco wpływa status ekonomiczny rodziny. Determinuje on miejsce zamieszkania – lepsze dzielnice dają dzieciom możliwość uczęszczania do renomowanych szkół lub przeciwnie. Dobrze sytuowanych rodziców stać też na częste pobyty w Polsce, zakup książek, polskojęzycznych akcesoriów elektronicznych,

aplikacji, a także opłacanie chesnego w polskich szkołach i dowożenie do nich swoich pociech. Jako „dezyderat” można też potraktować scedowanie odpowiedzialności za opanowanie polszczyzny na nauczycieli w polskich szkołach, co skutkuje swoistym zrzeczeniem się własnego wkładu w językowy rozwój dzieci. W tej kategorii mieści się też bierne oczekiwanie na pomoc i wsparcie od oświatowych władz lokalnych czy rodzimych, ale i wykazywanie inicjatywy w zakładaniu szkół albo stowarzyszeń.

Praktyki językowe zależą m.in. od wykształcenia i pochodzenia rodziców przekazujących dzieciom kod, którym sami się posługują. Może to być odmiana standardowa, ale też wariant gwarowy. Lepiej wyedukowani dorośli zazwyczaj bardziej dbają o czystość języka i mają większą wiedzę na temat dwujęzyczności lub głębszą świadomość problemów z nią związanych. Właściwe rozumienie tego pojęcia prowadzi zaś do stosowania sprzyjających jej trwaniu przedsięwzięć. Ich dobór jest zależny od cech osobniczych, takich jak: konsekwencja w działaniach, kreatywność w dostarczaniu dzieciom zróżnicowanych bodźców językowych czy pomysłowość w jawnym lub ukrytym ich nakłanianiu do posługiwania się polskim. Przykładem jawności poczynań może być wyraźne polecenie rodzica skierowane do dziecka, żeby w danej sytuacji (w obecności danego interlokutora) użyło określonego języka. Ukryte intencje to uporczywe posługiwanie się przez rodziców językiem polskim, nawet jeśli dziecko mówi do nich / odpowiada im w języku kraju osiedlenia⁹.

Przez długi okres decyzje i działania dorosłych względem własnych rodzin pozostawały poza zainteresowaniami językoznawców krajowych¹⁰, badacze bowiem w swoich analizach koncentrowali się przede wszystkim na powinnościach państwa wobec języka i jego użytkowników¹¹. Dopiero

⁹ Niejawne strategie językowe spotykają się niekiedy z oporem dzieci i młodzieży, bo ich nie rozumieją. Zdaniem badaczy metody jawne, jasno ustalone, są bardziej skuteczne (zob. Romanowski, 2021b).

¹⁰ Nie wspominają o tym ani Władysław Lubaś (1975), ani Adam Pawłowski (2008), ani Andrzej Markowski (2017), ani Jan Mazur (2021).

¹¹ Polska rodzinna polityka językowa była od dawna, choć nie wprost i nie pod taką nazwą, przedmiotem zainteresowań autorów zajmujących się kwestią polskości poza

w ostatnich dekadach zaczęły pojawiać się publikacje poświęcone polskiej RPJ, podkreślające jej znaczenie dla trwania języka. W nurcie krajowym bada się sposoby rozwijania wielojęzyczności w rodzinach mieszkających w Polsce (zob. m.in. Murrmann, 2014, 2019; Stępkowska, 2017, 2019), w zagranicznym – działania podejmowane na rzecz transmisji polszczyzny odziedziczonej (zob. m.in. Świątek i in., 2016; Lipińska, 2017; Mejnartowicz, Kuźniak, 2017; Pułaczewska, 2017; Wąsikiewicz-Firlej, Lankiewicz, 2019; Romanowski, 2021a, 2021b, 2022; Lipińska, Dudek, Tokarz, 2022; Seretny i in., 2023; Wąsikiewicz-Firlej, Daly, 2023).

Podsumowanie

Za charakterystyczną cechę żywotności języka uważa się jego przekazywanie z pokolenia na pokolenie, zachodzące w sposób naturalny. W ojczyźnie możliwe są:

- styczność między pokoleniami „w głębi”: dzieci z rodzicami, z dziadkami, a nawet z pradziadkami;
- kontakty rodzinne „wszerz”: z kuzynami, ciociami, wujkami itd.

Poza macierzą do rzadkości należą takie relacje na co dzień i w szerokim zakresie, co w znacznym stopniu nie tylko ogranicza rozwój języka, lecz także wpływa na jego jakość. Rodzice powinni więc ze zdwojoną siłą dbać o maksymalizowanie *inputu*, rozumianego jako wszelkie doznawane i zbierane doświadczenia językowe. Samej komunikacji rodzinnej nie należy zaś zawężyć do spraw codziennych – wręcz przeciwnie (zob. np. Smolicz, 1999: 209). Ma ona obejmować zagadnienia społeczne i kulturalne:

Jeśli rodziny rozmawiają o książkach, gazetach, czasopiśmie, programach telewizyjnych, wówczas dziecinne umysły przeżywają przyjemność

Polską – zwłaszcza w zakresie „zarządzania językiem” i/lub „praktyk językowych” (zob. m.in. Niedzielski, 1992; Lipińska, 2002; Dębski, 2009).

związaną z rozpoznawaniem i badaniem znaczeń wyrazów. Napięcie związane z rozgrywającymi się wydarzeniami i zderzenie różniących się opinii stwarzają dzieciom okazję do wysiłków intelektualnych (Redding, 2009: 73).

Niezaprzeczalną rolę w procesie aktywizacji języka odgrywają dziadkowie, którzy przekazują wnukom wartości rodzinne i bogactwo spuścizny narodowej – w tym językowej. Kontakt z nimi – przy dzisiejszym stanie technicyzacji – nie jest przedsięwzięciem zbyt trudnym, chociaż zawsze nosi znamiona pewnej sztuczności, a sama komunikacja jest znacznie okrojona. Czynnikiem przeciwdziałającym zanikaniu polszczyzny w kraju osiedlenia są wszelkie kontakty z własną społecznością oraz udział w polskich/polonijnych imprezach. Ostatni, ale wcale nie najmniej ważny element to szkoła. Podkreślmy, że tylko dzięki opanowaniu przez dzieci odmiany edukacyjnej ich polszczyzna ma szansę stać się efektywnym środkiem komunikacji we wszystkich sferach życia oraz narzędziem poznawania świata (zob. Seretny, 2021). Niestety większość młodych ludzi na obczyźnie do placówek polskich/polonijnych nie uczęszcza¹².

Żywotność języka odziedziczonego w dużej mierze zależy od rodzinnej polityki językowej. Odpowiedzialni za nią rodzice nie zawsze to sobie uzmysłwiają. Postępują za granicą tak, jak postępowali w kraju, najczęściej kierując się intuicją. Zanurzenie w obcym żywiole sprawia jednak, że przekazywanie języka musi być działaniem bardziej świadomym, gdyż samoistnie zachodzi tylko w ograniczonym zakresie. Naturalne i bezproblemowe opanowanie każdego kodu może się zdarzyć w cyklu życia tylko raz. Nie da się bowiem opuszczać etapów rozwoju języka, przejść przez kilka naraz czy nie po kolei. Opiekunowie muszą też wiedzieć, że do pełnego rozwoju język potrzebuje – jak w Polsce – szkoły. Bagatelizowanie językowego potencjału edukacji nie sprzyja osiągnięciu przez dzieci dwujęzyczności, która jednocześnie jest jednym z gwarantów żywotności polszczyzny odziedziczonej.

¹² Powody niepobierania nauki w szkołach polskich/polonijnych są zróżnicowane. Zostały przytoczone i skomentowane w pracy Ewy Lipińskiej, Igi Dudek i Dominiki Tokarz (2022).

Literatura

- Curdt-Christiansen X.L., 2009, *Invisible and Visible Language Planning: Ideological Factors in the Family Language Policy of Chinese Immigrant Families in Quebec*, „Language Policy”, no. 8 (4), s. 351–375.
- Curdt-Christiansen X.L., 2013, *Family Language Policy: Sociopolitical Reality Versus Linguistic Continuity*, „Language Policy”, no. 12, s. 1–6.
- Curdt-Christiansen X.L., Lanza E., 2018, *Language Management in Multilingual Families: Efforts, Measures and Challenges*, „Multilingua”, no. 37 (2), s. 123–130.
- Dębski R., 2009, *Dwujęzyczność angielsko-polska w Australii. Języki mniejszościowe w dobie globalizacji i informatyzacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Gajda S., 2013, *Współczesna polityka językowa*, w: *70 lat współczesnej polszczyzny. Zjawiska – procesy – tendencje. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Janowi Mazurowi*, red. A. Dunin-Dudkowska, A. Małyska, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 61–74.
- Goczyła-Ferreira A., 2025, „*We Have to Respect the Language People Speak*” – *Polish Heritage Language and its Speakers in Brazil*, w: *Polish as a Heritage Language Around the World: Selected Diaspora Communities*, eds. P. Romanowski, A. Seretny, Routledge, London, s. 138–155.
- King K.A., Fogle L.W., 2017, *Family Language Policy*. In *Language Policy and Political Issues in Education*, w: *Encyclopedia of Language and Education*, eds. T. McCarty, S. May, Springer, Cham, Switzerland, s. 315–326.
- King K.A., Fogle L.W., Logan-Terry A., 2008, *Family Language Policy*, „Language and Linguistic Compass”, no. 2, s. 907–922.
- Lanza E., 2018, *Language Mixing in Infant Bilingualism: A Sociolinguistic Perspective*, Clarendon Press, Oxford, UK.
- Lanza E., 2021, *The Family as a Space: Multilingual Repertoires, Language Practices and Lived Experiences*, „Journal of Multilingual and Multicultural Development”, no. 42 (8), s. 763–771.
- Lipińska E., 2002, *Dwujęzyczność dzieci na emigracji – jak ją osiągnąć?*, „Przegląd Polonijny”, z. 4, s. 105–113.
- Lipińska E., 2013, *Polskość w Australii – o dwujęzyczności, edukacji i problemach adaptacyjnych Polonii na antypodach*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

- Lipińska E., 2017, *Polska polityka językowa wobec zagranicznego języka ojczystego*, w: *Nowe perspektywy w nauczaniu języka polskiego jako obcego IV*, red. E. Kubicka, M. Berend, M. Rittner, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń, s. 81–97.
- Lipińska E., 2020, *Niczyje czy wspólne? O naturalnych i sztucznych językach mieszanych*, „Acta Universitatis Lodziensis”, t. 26, *Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców*, s. 41–59.
- Lipińska E., 2025, *Maintenance of the Inherited Language and Culture in the Polish Diaspora Communities in Australia*, w: *Polish as a Heritage Language Around the World: Selected Diaspora Communities*, eds. P. Romanowski, A. Seretny, Routledge, London, s. 208–224.
- Lipińska E., Dudek I., Tokarz D., 2022, *Raport z projektu badawczego pt.: „Polszczyzna odziedziczona jako język potencjalnie zagrożony”*, <http://okp.krakow.pl/2022/04/raport-z-projektu-badawczego-polszczyzna-odziedziczona-jako-jezyk-potencjalnie-zagrozony/> [dostęp: 21.01.2025].
- Lisek G., 2011, *Polityka językowa Polski i jej sąsiadów na przykładzie Republiki Czeskiej i Republiki Słowackiej*, „Język, Komunikacja, Informacja”, nr 6, s. 79–89.
- Lubaś W., 1975, *Spółeczna rola języka a polityka językowa*, „Zaranie Śląskie”, t. 38, z. 2, s. 235–253.
- Lubaś W., 2012, *O polskiej polityce językowej*, „Poradnik Językowy”, nr 6, s. 11–33.
- Markowski A., 2017, *Polityka językowa a kultura języka*, „Poradnik Językowy”, nr 2, s. 25–33.
- Mazur J., 2021, *Glottodydaktyczne aspekty polskiej polityki językowej*, w: *Dydaktyka języka polskiego jako nierodzimego. Konteksty – dylematy – trendy*, red. A. Seretny, E. Lipińska, Univeristas, Kraków, s. 141–170.
- Mejnartowicz A., Kuźniak D., 2017, *Strategie migracyjne. Integracja językowa a utrzymanie języka polskiego w rodzinach w dwujęzycznych regionach Hiszpanii – przykład Katalonii i Balearów*, „Studia Humanistyczne AGH”, nr 16 (1), s. 53–69.
- Murrmann J., 2014, *Wielojęzyczność jako źródło cierpień? Pozytywy i negatywy rozbudowanych kompetencji językowych z perspektywy społecznej i lingwistycznej*, „Socjolingwistyka”, nr 28, s. 29–47.
- Murrmann J., 2019, *Rodzinna polityka językowa. Strategie komunikacyjne w wychowywaniu dzieci trójjęzycznych*, „Socjolingwistyka”, nr 33, s. 193–207.
- Niedzielski H., 1992, *Demokracja w nauczaniu języka polskiego w rodzinach polonijnych lub szkołach i na uczelniach poza Polską*, w: *Nauczanie języka polskiego jako ojczystego, etnicznego i obcego*, red. I. Nowakowska-Kempna, s. 145–154.

- Nowosielska E., 2025, *Changing Faces of the Polish Diaspora in the United Kingdom, w: Polish as a Heritage Language Around the World: Selected Diaspora Communities*, eds. P. Romanowski, A. Seretny, Routledge, London, s. 9–31.
- Okita T., 2002, *Invisible Work: Bilingualism, Language Choice, and Childrearing in Intermarried Families*, John Benjamin, Amsterdam.
- Pawłowski A., 2008, *Zadania polskiej polityki językowej w Unii Europejskiej*, w: *Polska polityka językowa w Unii Europejskiej*, red. J. Warchała, D. Krzyżyk, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 113–147.
- Piller I., Gerber L., 2018, *Family Language Policy Between the Bilingual Advantage and the Monolingual Mindset*, „International Journal of Bilingual Education”, no. 24, s. 622–635.
- Pułaczewska H., 2017, *Nastawienia wychowawcze rodziców wobec przekazywania języka rodzimego na emigracji na przykładzie języka polskiego w Ratyźbonie*, „Edukacja”, nr 4 (143), s. 90–105.
- Redding S., 2009, *Rodzice a uczenie się*, w: *Nauczanie w praktyce*, t. 1, red. A. Janowski, Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa, s. 67–89.
- Romanowski P., 2022, *Koncepcja rodzinnej polityki językowej na przykładzie rodzin polsko-australijskich*, „Roczniki Humanistyczne”, t. 70, z. 6, s. 329–343.
- Romanowski P.A., 2021a, *A Deliberate Language Policy or a Perceived Lack of Agency: Heritage Language Maintenance in the Polish Community in Melbourne*, „International Journal of Bilingualism” no. 25, s. 1214–1234.
- Romanowski P.A., 2021b, *Family Language Policy in the Polish Diaspora: A Focus on Australia*, Routledge, London.
- Schwartz M., 2010, *Family Language Policy: Core Issues of an Emerging Field*, „Applied Linguistics Review”, no. 1, s. 171–192.
- Seretny A. i in., 2023, *Raport z projektu badawczego „Rodzinna polityka językowa wobec polszczyzny na obczyźnie”*, <https://odnswp.pl/vademecum-dla-rodzicow-dzieci-z-doswiadczeniem-migracji/> [dostęp: 23.07.2024].
- Seretny A., 2021, *Polszczyzna w szkole, czyli język jako narzędzie poznania*, w: *Dydaktyka języka polskiego jako nierodzimego. Konteksty – dylematy – trendy*, red. A. Seretny, E. Lipińska, Universitas, Kraków, s. 113–140.
- Silverstein M., 1979, *Language Structure and Linguistic Ideology*, w: *The Elements: A Paraisession on Linguistic Units and Levels*, eds. P. Clyne, W. Hanks, C. Hofbauer, Chicago Linguistic Society – University of Chicago, Chicago, s. 193–247.
- Smolicz J., 1999, *Współkultury Australii*, Oficyna Naukowa, Warszawa.

- Spolsky B., 2004, *Language Policy*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Spolsky B., 2005, *Language Policy*, w: *Proceedings of the 4th International Symposium on Bilingualism*, eds. J. Cohen, K.T. McAlister, K. Rolstad, J. MacSwan, Cascadilla Press, Somerville, MA, s. 2152–2164.
- Spolsky B., 2007, *Family Language Management. Some Preliminaries*, w: *Studies in Language and Language Education. Essays in Honor of Elite Olshain*, ed. A.S. Kupferberg, The Magnes Press, Hebrew University, s. 429–449.
- Spolsky B., 2012, *Family Language Policy – the Critical Domain*, „Journal of Multilingual and Multicultural Development”, no. 33, s. 3–11.
- Stępkowska A., 2017, *Rodzinna polityka dwujęzyczności w Polsce na wybranym przykładzie*, „Scripta Neophilologica Posnaniensia”, t. 17, s. 329–343.
- Stępkowska A., 2019, *Pary dwujęzyczne w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Świątek D. i in., 2016, *Polish your Polish – Badania i popularyzacja języka polskiego wśród Polonii amerykańskiej*, Fundacja Dobra Polska Szkoła (Nowy Jork) – Think! (Warszawa) – Rada Języka Polskiego przy Polskiej Akademii Nauk (PAN), <https://biblioteka.womczest.edu.pl/new/wp-content/uploads/2018/05/Polish-Your-Polish-Badania-i-popularyzacja-języka.pdf> [dostęp: 23.07.2024].
- Tannenbaum M., 2012, *Family Language Policy as a Form of Coping or Defense Mechanism*, „Journal of Multilingual and Multicultural Development”, no. 33, s. 57–66.
- Wąsikiewicz-Firlej E., Daly M., 2023, *Family Language Policy in the Context of Return Migration: A Case Study*, „Glottodidactica”, no. L/1, s. 213–240.
- Wąsikiewicz-Firlej E., Lankiewicz H., 2019, *The Dynamics of Family Language Policy in a Trilingual Family: A Longitudinal Case Study*, „Applied Linguistics Papers”, no. 26 (1), s. 169–184.

ANNA SERETNY – associate professor, Faculty of Polish Studies, Jagiellonian University in Kraków, Kraków, Poland / dr hab., prof. UJ, Wydział Polonistyki, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Kraków, Polska.

Linguist, glottodidactician, Professor at the Jagiellonian University. Author of monographs and articles on Polish language glottodidactics and textbooks for teaching Polish as a foreign language, among others: *Kompetencja leksykalna uczących się języka polskiego jako obcego w świetle badań ilościowych (z listami słownictwa najczęściej używanego w układzie gronowym)* [Lexical Competence

of Learners of Polish as a Foreign Language in the Light of Quantitative Research (with Lists of Vocabulary Most Frequently Used in a Cluster Arrangement)] (Kraków 2011), *Słownictwo w dydaktyce języka. Świat słów na przykładzie języka polskiego jako obcego* [*Vocabulary in Language Didactics. The World of Words on the Example of Polish as a Foreign Language*] (Kraków 2015), *Polish as a Heritage Language Around the World* (ed. P. Romanowski, A. Seretny, London 2024). In her academic work she researches lexical competence of learners of Polish. Her interests include issues related to the language of school education and Polish as an inherited language.

Językoznawca, glottodydaktyk, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego. Autorka monografii i artykułów z zakresu glottodydaktyki polonistycznej oraz podręczników do nauki języka polskiego jako obcego, m.in.: *Kompetencja leksykalna uczących się języka polskiego jako obcego w świetle badań ilościowych (z listami słownictwa najczęściej używanego w układzie gronowym)* (Kraków 2011), *Słownictwo w dydaktyce języka. Świat słów na przykładzie języka polskiego jako obcego* (Kraków 2015), *Polish as a Heritage Language Around the World* (red. P. Romanowski, A. Seretny, London 2024). W pracy naukowej zajmuje się badaniami kompetencji leksykalnej uczących się polszczyzny. W kręgu jej zainteresowań znajdują się zagadnienia związane z językiem szkolnej edukacji oraz polszczyzną odziedziczoną.

E-mail: anna.barbara.seretny@uj.edu.pl

EWA LIPIŃSKA – emeritus professor, Faculty of Polish Studies, Jagiellonian University in Kraków, Kraków, Poland / dr hab., em. prof. UJ, Wydział Polonistyki, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Kraków, Polska.

Linguist, glottodidactician, em. prof. of Jagiellonian University. Author of numerous Polish language textbooks as well as articles and monographs on bilingualism and teaching Polish as a foreign language, especially on writing skills, e.g.: *Język ojczysty, język obcy, język drugi. Wstęp do badań dwujęzyczności* [*Native Language, Foreign Language, Second Language. Introduction to Bilingualism Research*] (Kraków 2003), *Polskość w Australii – o dwujęzyczności, edukacji i problemach adaptacyjnych Polonii na antypodach* [*Polishness in Australia – on Bilingualism, Education and Adaptation Problems of Polonia in the Antipodes*] (Kraków 2013), *Kształcenie umiejętności pisania w dydaktyce języka polskiego jako obcego* [*Teaching Writing Skills in Polish as a Foreign Language*] (Kraków 2023). Her research interests focus on the issues of Polonia and inherited language education.

Językoznawca, glottodydaktyk, em. prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego. Autorka licznych podręczników do nauki języka polskiego oraz artykułów i monografii z zakresu dwujęzyczności oraz nauczania języka polskiego jako obcego – zwłaszcza sprawności pisania, m.in.: *Język ojczysty, język obcy, język drugi. Wstęp do badań dwujęzyczności* (Kraków 2003), *Polskość w Australii – o dwujęzyczności, edukacji i problemach adaptacyjnych Polonii na antypodach* (Kraków 2013), *Kształcenie umiejętności pisania w dydaktyce języka polskiego jako obcego* (Kraków 2023). Jej zainteresowania badawcze skupiają się na problematyce Polonii i edukacji w zakresie języka odziedziczonego.

E-mail: ewa.lipinska@uj.edu.pl